

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

STUDIE A KRÁTKÉ CLÁNKY

PŘEHLED VÝZKUMŮ 46

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-71-0

130115280

PŘEDNÍ ZPRÁVA
NA STARÉM MĚSTĚ V LITOMĚŘI A MĚSTĚ PRAHA
K ASPEKTŮM VÝZKUMŮ MĚSTY LITOMĚŘI

PŘEDNÍ
VÝZKUM

VÝZKUM
VÝZKUM

93 95458

BRNO 2005

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis, vydává Archeologický ústav Akademie věd České republiky Brno.
Peer-reviewed journal published by the Institute of Archaeology, Brno.

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Jaroslav Tejral

Výkonná redakce
Assistant Editors

Dana Gregorová, Balázs Komoróczy, Rudolf Procházka,
Lubomír Šebela, Petr Škrdla

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz/3cacz.htm>

Vychází jednou ročně/Published yearly

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-71-0

Copyright © 2005 by the Archeologický ústav AV ČR Brno, and by the authors.

Tisk/Print Gloria Rosice

Pokyny pro autory na internetové stránce <http://www.iabrno.cz/3ca1cz.htm>
Instructions to authors on internet pages

litní rohovec z místních štěrků, ale objeví se i rohovec typu Stránská skála a Krumlovský les. Významně je v souboru zastoupen též spongolit (21 %). Menší zastoupení mají nekvalitní suroviny – křemen (14 %) a křemenc (9 %), ale také kvalitní severské silicity (9 %).

Kulturně lze tuto lokalitu zařadit asi do szeletienu. Svědčí pro to zejména nálezy listovitých hrotů a dalších bifaciálně opracovaných předmětů, stejně jako i výběr polohy. Charakter industrie je podobný jako např. v Opatovicích I (Svoboda 1994). Menší zastoupení křemencových artefaktů lze vysvětlit větší vzdáleností od primárních zdrojů drahanského křemence.

Ondřej Mlejnek, FF MU Brno

Literatura

- Klíma, B. 1971: Paleolitické a mesolitické nálezy od Olšan, SPFFBU, E 16, 51–58.
- Svoboda, J. 1994: The Upper Palaeolithic settlement of the Vyškov Gate, Regional survey, 1988–1992. PA, 85, 18–34.

Resumé

The Szeletien surface site of Habrovany-Olšany was discovered in the 1968 by Antonín Duroň (Klíma 1983) and surveyed by an amateur collector Miroslav Daněk from Drnovice during the last twenty years. His finds from this site till 1992 were published by J. Svoboda (1994). This article summarizes the previous finds and describes a collection of 77 artifacts collected here during 1992–2004.

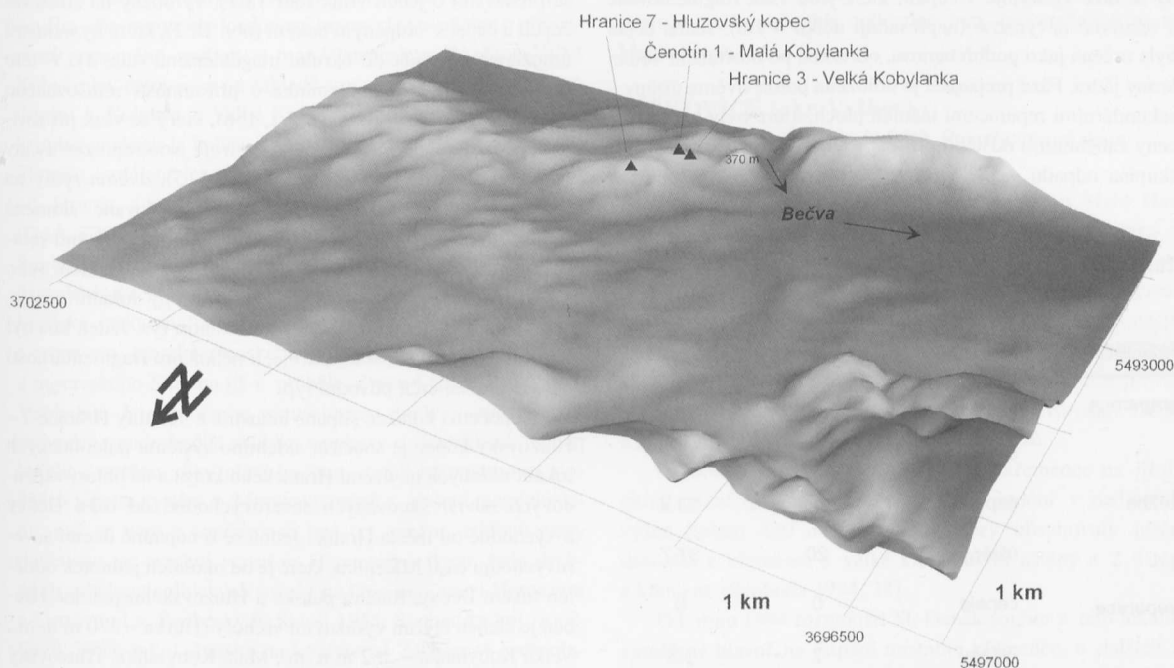
The collection from Habrovany-Olšany fits in the framework of the Szeletien sites with the Levallois technique (Neru-

dová 2003, 79) such as another sites in the Vyškov Gate area (Drnovice I–X, Opatovice I–II) or in the Prostějov area (Dryšice I, Dryšice III or Ondratice VII). Therefore, it is likely that the settlement with Drahany Szeletien (Oliva 1992: 41) continues from the surrounding of Ondratice to the gentle slopes of the Drahany Highlands with the view of the Vyškov Gate (surrounding of Drnovice).

HRANICE (okr. Přerov)

Hranice 7 – „Hluzovský kopec“. Mladý paleolit – magdalénien (?). Sídliště. Povrchový sběr.

Lokalita na pomezí Oderské a Bečevské části Moravské brány byla situována jižně od temene vápencového návrší „Hluzovský kopec“ (375 m n. m.), východně od města Hranice na Moravě (S-42: 5494750, 3700150; 750 m severně od kóty 334,8). Dnes je lokalita zničena vápencovým lomem, podobně jako řada jeskyní i s paleolitickým osídlením (Hlavicova jeskyně, cf. Skutil 1933; 1955). Umístění lokality bylo vázáno na táhlý hřeben orientovaný sv.-jz. směrem, vymezený na západě řekou Bečvou, na východě Hluzovským potokem a ze severozápadu Račím potokem (obr. 17). Z místa bylo možné snadno kontrolovat území Moravské brány k Oderským vrchům (severním směrem) i flyšové pásmo Bílých Karpat (jižním směrem). Z prostoru zmíněného návrší a jeho úpatí je známo dalších 10 lokalit s paleolitickými nálezy (přehled viz Neruda – Kostrhun 2002, 152–153, mapa 2). Lokalita byla objevena v letech 1955–56 při komplexním výzkumu hranického devonu a karbonu, prováděném Ústředním ústavem geologickým ve spolupráci s Moravským zemským muzeem, a posléze uvedena do literatury (Dvořák – Valoch 1962). V roce 2004 byla

Obr. 17. Lokalizace lokalit Velká Kobylanka, Malá Kobylanka a Hluzovský kopec (pravděpodobné umístění, návrší odtěženo vápencovým lomem) v Moravské bráně u Hranic na Moravě. Pohled od severozápadu. Zpracoval T. Neruda.

A location of the sites Velká Kobylanka, Malá Kobylanka and Hluzovský kopec (quarried off). A view from northwest. According to P. Neruda.

provedena revize získané štípané industrie (57 ks) uložené v ústavu Anthropos a byly zjištěny nové souvislosti.

Surovinová skladba

V kolekci jednoznačně dominují variety eratických silicitů z glaciáluálních sedimentů (55 ks) z lokálních zdrojů z oblasti oderské části Moravské brány, popřípadě transportovaných z míst s bohatším výskytem této suroviny v polské části Slezska. Závažným zjištěním je přítomnost 3 kusů šedo-hnědé chalcedonové hmoty (jedno přepálené čepelové prizmatické jádro a dva zlomky opracované suroviny), ostrůvkovitě patinující s náznaky achátové skladby, zčásti se též vyskytující v podobě mléčné bílých brekciových opálů. Lokalizace pravděpodobných zdrojů zmíněné suroviny doprovázející výskyty křemičitých křídových vulkanitů ve slezské jednotce bravurského flyše, je Hončova Hůrka u Příbora, vzdálená 30 km sv. od Hranic (za identifikaci suroviny stejně jako za informaci o jejich lokálních výskytech jsem zavázán prof. A. Přichystalovi). Tato surovina je bezpečně identifikována pouze na magdalénienské stanici Hranice 3 – Velká Kobylanka (vzdálena cca 1000 m jz. směrem), kde je v industrii zastoupena 12,5 % (Neruda – Kostrhun 2002).

Technologická analýza

Z kolekce jsou známá dvě prizmatická jednopodstavová jádra zhotovená z nepravidelného bloku chalcedonové hmoty a z eratického silicitového valounu. Soubor doplňují 2 zlomky čepelových jader.

V kolekci převažují úštěpy nad čepelími (32:7; tab. 3). Preparační fáze těžby je zastoupena pouze 10 úštěpy s kúrou či původním ohlazeným povrchem glacienních silicitů. Vlastní cílové polotovary (včetně nástrojů) jsou zastoupeny celkem 27 kusy a tvoří tak 60 % z celého souboru. Pouze u této skupiny se také vyskytuje 7 čepelí, které jsou však fragmentované a relativně nevýrazné (nepřesahují délku 4 cm). Jedna čepel byla určena jako podhřebenová, odražená po odstranění vodící hrany jádra. Fáze preparace je doložena pouze dvěma úštěpy – sekundárními reparacemi těžných ploch, které byly znehodnoceny zaběhnutím odštěpů při těžbě jader. Relativně početná je skupina odpadu – 14 ks, reprezentovaná drobnými šupinami

Tab. 3. Hranice-Hluzovský kopec. Technologie (debitáž). Technology (debitage).

Fáze těžby	Forma př.	n	%
preparace	čepele	0	0
	úštěpy	10	18,9
těžba	čepele	7	13,2
	úštěpy	20	37,7
reparace	čepele	0	0
	úštěpy	2	3,8
odpad		14	26,4
Celkem		53	100

Tab. 4. Hranice-Hluzovský kopec. Typologie. Typology.

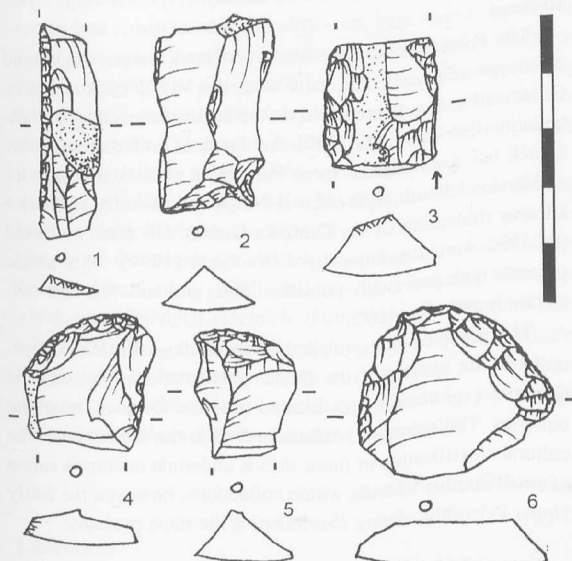
Typ	n
škrabadlo	2
vrtáček	1
rydlo	2
ret. čepele	3
vrub	1
oštěpovač	1
drásadlo	1
místní retuš	3
zlomky nástř.	1
Celkem	15

a zlomky úštěpů, neumožňující bližší technologické zařazení. Vysoké zastoupení zlomků úštěpů souvisí s obecně vysokou fragmentarizací celého souboru, na němž jsou patrné i stopy po postdepozicičním poškození (vč. mladší reutilizace; na lokalitě bylo nalezeno i jedno křesadlo). Sledování negativů na debitáži jednoznačně ukazuje na unipolární těžbu jader. Pět kusů debitáže vykazuje stopy přepálení.

Typologická skladba

V souboru je jen málo výrazných retušovaných nástrojů, které by umožňovaly přesnější typologickou klasifikaci. Jedná se především o jeden vrták (obr 18:1), vyrobený na silicitové čepeli a čepel s otupeným bokem (obr. 18:2), které by industrií umožňovaly zařadit do okruhu magdalénienu (tab. 4). V této souvislosti je důležitá i zmínka o přítomnosti retušovaného mikrolitu (Dvořák – Valoch 1962, 156), který se však při revizi nepodařilo identifikovat. Další nástroje jsou reprezentovány dvěma úštěpovými škrabadly (obr. 18:4, 5), dvěma rydly na lomu (jedno na masivní, oboustranně retušované zlomené čepeli, druhé na úštěpu; obr. 18:3), dvěma nevýraznými retušovanými čepelími, vrubem, odštěpovačem a drásadlem (obr. 18:6). Tři kusy úštěpů na sobě nesou stopy lokální retuše, nedefinující žádný typologicky signifikantní rys. Jeden kus byl klasifikován jako zlomek nástroje, u něhož pro fragmentárnost nebylo možné určit původní typ.

Nepočetná kolekce štípané industrie z lokality Hranice 7 – Hluzovský kopec je součástí sídelního systému paleolitických lokalit vázaných na území Hranického krasu a na oblast vápencových návrší situovaných severovýchodně od toku Bečvy a východně od města Hranic. Jedná se o nápadné území severovýchodní části Maleníku, které je od okolních jednotek oddělen tokem Bečvy, Račího potoka a Hluzovského potoka. Hřeben je členěn čtyřmi výraznými vrcholy (Hůrka – 370 m n. m.; Velká Kobylanka – 362 m n. m.; Malá Kobylanka; Hluzovský kopec – 375 m n. m. – dnes odtěženo; Skalka – 360 m n. m.; obr. 17). Z celého území je známo na 11 evidovaných převážně drobných (s výjimkou lokalit Velká a Malá Kobylanka) a málo početných nálezů paleolitické industrie (Skutil 1933; 1955;

Obr. 18. Hranice na Moravě-Hluzovský kopec. 1–6 výběr z retušovaných nástrojů.
Hranice na Moravě-Hluzovský kopec. 1–6 selected retouched artifacts.

Klíma 1947; Dvořák – Valoch 1962; Kostrhun – Neruda 2002; Neruda – Kostrhun 2002). Ojedinelé nálezy patinovaných siliců jsou jinak známy z celého prostoru od Hranické propasti až po Hluzovský kopec na severu a k obci Černotín na východě (Dvořák – Valoch 1962, 156). Vzhledem k typologicky signifikantním nástrojům (vrták, čepel s otupeným bokem, eventuálně uvedený retušovaný mikrolit) a surovinové skladbě (především přítomnost chalcedonové hmoty) lze uvažovat o příbuznosti popsaného souboru s magdalénienskou lokalitou Velká Kobylanka, datovanou na základě srovnání již do období konce dýasy I. Kolekce z Velké Kobylanky totiž vykazuje až překvapivé analogie k industrii na lokalitě Dzierżysław v polském Slezsku, vzdálené jen přibližně 55 km severozápadním směrem od Hranic a radiometricky datované na 13.222 ± 70 B.P. (GdA–70) a 13.500 ± 80 B.P. (GdA–69; Ginter a kol. 2002). Soubor z Hluzovského kopce by tedy mohl představovat součást sídelního systému magdalénienu, chronologicky starší než klasické jeskynní lokality v Moravském krasu a související s procesem magdalénienského osídlování území polského a moravského Slezska již v průběhu dýasy I (Kostrhun 2004). Vzhledem k nastíněným souvislostem bude v budoucnosti provedena podrobnější analýza s pokusy o identifikaci nových lokalit v terénu, díky nimž bychom mohli rekonstruovat složitější sídelní systém v Moravské bráně v období magdalénienu, než se nám v současnosti jeví (cf. možné osídlení magdalénienu ve vrchní vrstvě v Hlavicové jeskyni, řada drobných mladopaleolitických lokalit na Opavsku, mezi Hranicemi a Ostravou i v Podbeskydích; Skutil 1955; Svoboda a kol. 2002, Diviš 2003; inf. J. Janáka na konferenci Záchraně archeologické výzkumy 2004; projekt „Průzkum pravěkých výšinných sídlišť v Podbeskydích mezi Bečvou a Bialou“).

Petr Kostrhun, MZM Brno

Literatura

- Diviš, J. 2003: Štípaná kamenná industrie z nových příborských a závišických lokalit (objevy z okr. Nový Jičín, rok 2002), *Archeologie Moravy a Slezska* 2003, 36–39.
- Dvořák, J. – Valoch, K. 1962: Příspěvek k poznání kvartéru v okolí Hranic na Moravě. *Anthropozoikum* 11, 153–162.
- Ginter, B. – Połtowicz, M. – Pawlikowski, M. – Skiba, St. – Trąbska, J. – Wacnik, A. – Winiarska-Kabacińska, M. – Wojtal, P., 2002: Dzierżysław 35 – stanowisko magdalénienskie na przedpolu Bramy Morawskiej. In: J. Gancarski (ed.): *Starsza i środkowa epoka kamienia w Karpatach polskich*, 111–145. Krosno.
- Klíma, B. 1947: Nová paleolitická stanice u Hranic. *ČVMSO* 56, 75–79.
- Kostrhun, P. 2004: Přehled lokalit polského magdalénienu, *AMM Sci. soc.* 89, 91–128.
- Kostrhun, P. – Neruda, P. 2002: Černotín I (okr. Přerov). *PV* 43, 125–130.
- Neruda, P. – Kostrhun, P. 2002: Hranice – Velká Kobylanka. Mladopaleolitická stanice v Moravské bráně. *AMM Sci. soc.* 87, 105–156.
- Skutil, J. 1933: Předhistorické osídlování a nálezy z Hranicka a Lipenska. *Záhorská kronika* XV/4, 97–128.
- Skutil, J. 1955: Příspěvek k poznání paleolitika Moravské brány. *Anthropozoikum* 4, 447–468.
- Svoboda, J. a kol. 2002: *Paleolit Moravy a Slezska*. 2. aktualizované vydání. Brno.

Resumé

A collection of artifacts from the site of Hranice-Hluzovský kopec was reanalyzed. Basing on the specific raw material (chalcedony mass) and the typological spectrum (backed microblade, borer), this collection may be attributed to the Magdalenian.

JEŽKOVICE (okr. Vyškov)

Ježkovice I „Jih“. Paleolit. Sídliště. Povrchový průzkum.

Ježkovická pláň odděluje údolí Rakovce a Malé Haně (420–450 m n. m.). Štípanou industrii v Ježkovcích sbíral už v padesátých letech amatér Vališ (Skutil 1957). Nalezl zde dva fragmenty čepel, podélně rozštípnutou čepel a fragment čepelovitého škrabadla. Další výzkumy, které v Ježkovcích proběhly v roce 1986 (Svoboda 1989), přinesly nálezy těžkých křemencových úštěpů a fragmentů. Od té doby zde provádí povrchový průzkum amatérský sběratel pan Miroslav Daněk z Drnovic, který rozlišil tři koncentrace nálezů.

Lokalita leží poblíž lesa u výchozů křemence na jižním okraji pláně pod sloupy elektrického vedení v nadmořské výšce kolem 430 metrů. Starší sběry obsahovaly příčné drásadlo z křemene, 3 velké křemencové úštěpy a 2 úštěpy z křemene (Svoboda 1994, 28).

Od roku 1994 rozmnožil M. Daněk soubor z této lokality, zaměřený hlavně na štípaní místního křemence, o dalších 28 artefaktů. Nepatinované mikrojádru z rohovce typu Krumlovský les 2 je ale asi až holocénního stáří, takže paleolitických artefaktů je jen 27. Soubor se skládá ze 14 zlomků, 12 úštěpů a jednoho jádra z místního rohovce.